

Nr 42

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner om viss utredning angående jordbrukets kapitalförsörjning.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 82 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 98 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna att inom jordbruket skapa en sådan kapitalbildning, att jordbrukarnas egen rationaliseringsverksamhet kan få den omfattning som den allmänna utvecklingen kräver».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionerna framförda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 98.

I de *föreliggande motionerna* framhålles bl. a., att jordbruket i likhet med industrin befinner sig i en intensiv omdaningsperiod och att produktiviteten inom jordbruket visar en något snabbare stegring än inom industrin, vilket i huvudsak är ett resultat av jordbrukarnas egna rationaliseringsåtgärder. Samtidigt med denna produktivitetsstegring lämnar årligen 15 000—20 000 arbetsföra jordbruket vilket medfört en omfattande investering i framför allt maskiner. 1955 års långtidsutredning beräknar exempelvis nyinvesteringarna inom jordbruket år 1955 till 445 milj. kronor. Det samlade ny- och reinvesteringsbehovet beräknar långtidsutredningen för perioden 1956—1960 till 2 575 milj. kronor. — Med hänsyn till den ringa produktionsomsättningen i förhållande till nedlagt kapital och den låga förräntningen riskerar jordbruket att komma i ett sämre läge än industrin när det gäller konkurrensen om det tillgängliga kapitalet. Därtill kommer att den statliga verksamhetens ansvällning tenderar att alltmer krympa den privata sektorn. Det system för prissättning på jordbrukets produkter som nu gäller gör emellertid att jordbruket för sin inkomstutveckling är helt beroende av rationaliseringstakten, som i sin tur är helt beroende av kapitaltillgången. Inte minst för att minska behovet av gränsskydd och subventioner är det ett samhällsintresse att jordbrukets rationalisering genom jordbrukarnas egna insatser går så snabbt som möjligt. — Utvecklingen, när det gäller kapitaltillströmningen till jordbruket, har gått i den riktningen att de statliga jordbrukskrediternas andel ökat. Staten hade år 1952—1953 utestående lån till jordbruket på ca 140 milj. kronor och sedan dess har denna summa ökat med betydande belopp. Även om de statliga krediterna varit till

nytta för jordbruket, vill motionärerna inte underlåta att peka på de risker en sådan utveckling kan medföra, nämligen ett ökat beroende av staten. De statliga krediterna torde till icke ringa del vara ett resultat av regeringens ekonomiska politik. Målet för jordbrukets kapitalförsörjning bör enligt motionärernas mening vara att i största utsträckning göra det möjligt för jordbruket att skapa egna kapitaltillgångar samt att jordbrukets inkomstläge blir sådant att det kan konkurrera på den allmänna kapitalmarknaden. De investeringsbehov jordbruket har kan i första hand hänföras till följande huvudområden, nämligen olika slag av markanläggningar, byggnader, maskiner och redskap samt skogsförbättringsåtgärder.

Om jordbruket skall ha möjligheter att följa med i utvecklingen är det enligt motionärernas mening angeläget att hela frågan om jordbrukets kapitalförsörjning blir föremål för en allsidig utredning. Jordbrukets investeringar sker och har skett till största delen genom jordbrukarnas eget sparande. Sparkvoten bland jordbrukarna torde också vara väl så hög som inom någon annan näringsgren. Möjligheterna till ett fortsatt högt sparande är emellertid beroende av prisläget på jordbrukets produkter och av den allmänna politiken. De stora svängningarna i skördeutfallen utsätter jordbrukarna för stora risker, vilket gör det nödvändigt för dem att hålla ganska stora reserver. De mest angelägna åtgärderna för att främja en fortsatt rationaliseringsverksamhet inom jordbruket knyter sig därför till möjligheterna att stimulera den enskilde jordbrukarens sparande och kapitalbildning. Enligt motionärernas mening torde de mest verksamma åtgärderna kunna vidtagas inom skattelagstiftningens område. De ojämna årsinkomsterna inom jordbruket gör att skatten i förhållande till inkomsten kan bli onormalt hög, och de år då ett jordbruk genom skördekatastrof inte redovisar någon inkomst kvarstår ändå fastighetsskatten. Den nu genomförda höjningen av taxeringsvärdena skärper fastighetsskattens orättvisa verkningar och likaså kvarlåtenskapsskattens verkningar vid arvskiften. Förutom allmänna skattelättnader är det därför angeläget att få en produktions- och sparstimulerande revidering av den nuvarande beskattningen. Därtill bör fastighets- och kvarlåtenskapsskatterna avskaffas, så att bl. a. de nuvarande svårigheterna vid arvskiften undanröjes eller mildras. En liberalare tillämpning av avskrivningsreglerna för jordbruksföretag är också nödvändig. Särskilt angeläget är införande av jordbrukskonto samt resultat- och förlustutjämning. Det synes ur flera synpunkter vara angeläget att en samordning sker av dessa skattelättnader för åstadkommande av största möjliga kapitalbildning inom jordbruket.

Statens stöd till jordbrukets rationalisering är omfattande men oenhetligt och splittrat, varför en samordning — rationalisering — bör ske även på detta område. De lånefonder som på senare tid fått tillgripas för att klara akuta svårigheter kan enligt motionärernas mening aldrig bli till någon hjälp på längre sikt och målsättningen måste vara den, att jordbrukets inre styrka blir sådan att staten ej omedelbart skall behöva gripa in vid störningar i produktionen. Det synes vara nödvändigt att jordbrukets kapitalförsörj-

ning och möjligheterna att täcka densamma göres till föremål för en särskild utredning, som då också bör få till uppgift att samordna de olika stödformerna bättre än vad som nu är fallet.

Utskottet. Under efterkrigstiden har antalet sysselsatta inom jordbruk med binärningar nedgått med två å tre procent per år. Trots detta har produktiviteten visat en avsevärd stegring, som främst åstadkommits genom omfattande mekaniserings- och rationaliseringsåtgärder. Jordbrukets ökade motorisering har härvid spelat en framträdande roll. I fråga om de större brukningsenheterna har en långtgående mekanisering framför allt av växtodlingen redan genomförts, medan stora investeringsbehov ännu föreligger för de mindre och medelstora jordbruken, som inte kunnat hålla samma rationaliseringstakt bl. a. beroende på större finansieringssvårigheter. En fortsatt minskning av jordbruksbefolkningen och en förkortning av arbetstiden förutsätter för bibehållande av oförändrad produktion en stegring av produktionsvolymen per arbetstimme. För att möjliggöra detta är en fortgående rationalisering av driften nödvändig. Därvid har man inte endast att taga hänsyn till kapitalkostnaderna för en ökning av maskinbeståndet och investeringar på längre sikt i markanläggningar och byggnader, utan även till det allt mer ökade behovet av ersättningsanskaffningar för uttrangerade maskiner och redskap. Långtidsutredningen har i sitt år 1956 avgivna betänkande (SOU 1956: 53) uppskattat det totala ny- och reinvesteringsbehovet för jordbruksnäringsen under åren 1956—1960 till 2 575 miljoner kronor eller i genomsnitt 515 miljoner kronor per år.

I de förevarande motionerna har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning angående möjligheterna att inom jordbruket skapa en sådan kapitalbildning, att jordbrukarnas egen rationaliseringsverksamhet kan få den omfattning, som den allmänna utvecklingen kräver. Till stöd för yrkandet har bl. a. framhållits, att jordbruket med hänsyn till den ringa produktionsomsättningen i förhållande till det nedlagda kapitalet och den låga förräntningen riskerar att komma i ett sämre läge än industrin i konkurrensen om det tillgängliga kapitalet. Utvecklingen har även medfört ett ökat beroende av staten i kapitalhänseende. Enligt motionärernas mening bör målet för jordbrukets kapitalförsörjning vara att i största utsträckning göra det möjligt för näringsgrenen att skapa egna kapitaltillgångar och att jordbrukets inkomstläge blir sådant, att det kan konkurrera på den allmänna kapitalmarknaden. Vidare framhålles att det statliga stödet till jordbrukets rationalisering är splittrat och oenhetligt samt att den förordade utredningen därför även bör få till uppgift att samordna de olika stödformerna.

Motionärerna uttalar, att de mest verksamma åtgärderna för att främja jordbrukarnas sparande och kapitalbildning kan vidtagas på beskattningsområdet. Det är främst från den utgångspunkten, som utskottet har att taga ställning till det i motionerna aktualiserade spørsmålet.

Flertalet av de beskattningsfrågor som berörts av motionärerna har i and-

ra sammanhang varit föremål för uppmärksamhet vid innevarande års riksdag. Sålunda får utskottet i anslutning till motionärernas uttalande rörande önskvärdheten av att frågan om möjligheterna att beskattningssvägen stimulera det enskilda sparandet får sin lösning, erinra om att riksdagen nyligen godkänt ett i propositionen nr 71 framlagt förslag i sådant syfte. Härigenom har det extra avdrag å 100 kronor för ensamstående och 200 kronor för äkta makar gemensamt, som för närvarande medges i förvärvskällan kapital, från och med 1958 års taxering höjts till 300 resp. 600 kronor. På hemställan av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 32 har riksdagen dessutom i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet. Utredningens uppgift bör enligt utskottets uttalande vara att söka utröna, om det är lämpligt och möjligt att skattevägen stimulera nysparande och vilka former som därvid bör ifrågakomma.

Som ett led i strävandena att tillgodose jordbrukets kapitalförsörjning finner motionärerna även allmänna skattelättnader erforderliga. Under senare år har enighet rått om önskvärdheten av att de direkta skatterna sänks och reformer har också genomförts för att tillgodose dessa önskemål. Således kan erinras om att 1955 års riksdagsbeslut rörande ändringar i beskattningsreglerna i avsikt att åstadkomma en förenklad taxering inneburit inte oväsentliga skattelättnader, som främst kommit de mindre inkomsttagarna till del. Den vid 1956 års riksdag genomförda sänkningen av den statliga inkomstskatten för fysiska personer har likaledes sin tyngdpunkt förlagd till de lägre inkomstskikten. Utskottet har i sitt betänkande nr 40 tillstyrkt förslaget i propositionen nr 97 om höjning av de kommunala Ortsavdragen med verkan från och med år 1958. Därvid har förutsatts att statsbidrag under en övergångstid skall utgå till kommunerna. Härigenom medför reformen för fysiska personer en allmän skattelättnad av betydande omfattning.

I motionerna framhålles att de vid årets allmänna fastighetstaxering vidtagna höjningarna av taxeringsvärdena varit ägnade att skärpa fastighets- och kvarlåtenskapsskatternas orättvisa verkningar samt att det är angeläget att dessa skatter avskaffas. Vad först angår fastighetsbeskattningen vill utskottet erinra om att som ett ytterligare steg i riktning mot en avveckling av denna beskattningsform vid innevarande års riksdag beslutats, att repartitionstalet skall sänkas från 4 till 2,5. Denna åtgärd torde för flertalet jordbruksfastigheter — med undantag för rena skogsfastigheter — neutralisera verkningarna av de höjda taxeringsvärdena. Dessutom bör framhållas att riksdagen på hemställan av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 32 hos Kungl. Maj:t anhållit, att förslag om fastighetsbeskattningens slutliga avveckling efter erforderlig utredning skall föreläggas senast 1960 års riksdag. Även frågan om kvarlåtenskapsskattens avskaffande har varit föremål för uppmärksamhet vid innevarande års riksdag. I förenämnda proposition nr 71 föreslog Kungl. Maj:t en provisorisk höjning av skattefria bottenbeloppen för förmögenhet och kvarlåtenskap från 50 000

till 80 000 kronor med anledning av den väntade höjningen av taxeringsnivån. Förslaget godkändes av riksdagen. I samband därmed behandlades även motionsvis väckta förslag, att förordningen om kvarlåtenskapsskatt skulle upphöra att gälla med utgången av år 1957. Med hänsyn till att arvs-skattesakkunnigas utredning rörande dödsbobsbeskattningen kunde förväntas föreligga å sådan tid, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1958 års riksdag, ansåg utskottet, att man borde avvakta resultatet av utredningen, innan ställning togs till frågan om kvarlåtenskapsskattens avskaffande.

Motionärerna anser vidare att en liberalare tillämpning av avskrivningsreglerna är nödvändig och framhåller slutligen som särskilt angeläget införande av rätt till insättning å jordbrukskonto samt möjligheter till resultat- och förlustutjämning. Vid föregående års riksdag framfördes i väckta motioner förslag om utredning rörande vidgad rätt för jordbrukare att vid inkomstberäkning enligt kontantprincipen åtnjuta avdrag för värdeminskning av maskiner enligt värdeminskningsplan. I det av riksdagen godkända betänkandet nr 28 avstyrkte 1956 års bevillningsutskott berörda motioner. Utskottet uttalade därvid, att sedan numera rätt till taxering av jordbruksinkomst enligt bokföringsmässiga grunder införts, jordbrukare, som önskade ernå en bättre inkomstfördelning mellan olika år än den kontantmetoden erbjuder, erhållit möjlighet härtill genom rätten att övergå till räkenskapsmässig redovisning vid taxeringen. Detta förhållande gjorde att en ändring av de vid taxering enligt kontantmetoden gällande reglerna om avdrag för anskaffning av döda inventarier inte tedde sig lika nödvändig som tidigare. Utskottet förväntade emellertid att detta spörsmål skulle upptas till behandling av skattelagssakkunniga, till vilka överlämnats åtskilliga andra frågor inom området för beräkning av inkomst av jordbruksfastighet. I en motion vid innevarande års riksdag har yrkats utredning om rätt till planenlig avskrivning å nyuppförda ekonomibyggnader i jordbruk samt om möjlighet till skattefria avsättningar å investeringskonto för jordbruksbyggnader. Utskottet avstyrkte emellertid utredningsyrkandet i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 24. I förstnämnda hänseende ansåg utskottet det med motionen avsedda syftet redan vara tillgodosett inom ramen för gällande bestämmelser. Vad beträffar frågan om rätt att göra avsättningar till investeringskonto erinrade utskottet om att Kungl. Maj:t tillkallat en särskild utredningsman med uppdrag att verkställa utredning rörande möjligheterna att i skattelagstiftningen införa rätt till förlust- och resultatutjämning. De av motionären berörda spörsmålen syntes enligt utskottet vara av sådan art, att de kunde förväntas bli prövade under utredningsarbetet.

Utöver vad ovan anförts vill utskottet erinra om att gällande bestämmelser i viss utsträckning redan är ägnade att främja det med motionerna avsedda syftet. Genom lagstiftningen om insättning av medel å skogskonto och om särskild skatteberäkning för ackumulerad inkomst har de största olägenheterna av beskattningens progressivitet undanröjts. För jordbrukare med bokföringsmässig inkomstredovisning ger dessutom bestämmelserna om avskrivning och varulagervärdering möjligheter till viss resultatutjämning

mellan olika beskattningsår. Bland andra åtgärder på beskattningsområdet, som underlättar rationaliseringsverksamheten inom jordbruket, kan nämnas höjningen av det avgiftsfria bottenbeloppet för investeringsavgiften till 30 000 kronor.

Av det anförda framgår att reformer redan vidtagits inom beskattningsområdet, vilka i viss utsträckning är ägnade att främja sparande och kapitalbildning inom bl. a. jordbruksnäringen. Andra åtgärder, som berörts i motionerna, är eller väntas bli föremål för utredning. Det är självfallet inte möjligt att nu förutse i vilken omfattning det med motionerna avsedda syftet kan bli tillgodosett genom de förslag, vartill utredningarna kan föranleda. Utskottet anser emellertid, att man bör avvakta resultatet av utredningarna och kan för sin del inte tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet om en samlad utredning avseende åtgärder på beskattningsområdet i förevarande hänseende.

Som förut nämnts har motionärerna ansett, att den åsyftade utredningen i första hand borde avse åtgärder på beskattningsområdet för främjande av kapitalbildning inom jordbruket. I samband därmed borde enligt motionärernas mening en samordning åstadkommas av de statliga stödformerna för jordbruksnäringen. Då utskottet inte kunnat tillstyrka den begärda utredningen av beskattningsfrågorna, anser utskottet sig inte närmare böra gå in på frågan om en teknisk samordning av det statliga stödet. En sådan samordning synes höra ske endast i samband med en allmän utredning av spörsmålen om formerna och omfattningen av det statliga stödet åt jordbruksnäringen. Sistnämnda spörsmål är emellertid av så vittomfattande karaktär, att det enligt utskottets förmenande inte bör lösas i samband med de ovan behandlade frågorna på beskattningsområdet utan i andra och större sammanhang.

Av det anförda framgår att utskottet inte anser sig kunna tillstyrka bifall till de likalydande motionerna I: 82 och II: 98.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att de likalydande motionerna I: 82 av herr Eskilsson m. fl. och II: 98 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. om viss utredning angående jordbrukets kapitalförsörjning icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 april 1957

På bevillningsutskottets vägnar:

EDGAR SJÖDAHL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sjödahl, Spetz, Eriksson, Söderquist, Rune Johansson, Niklasson, Oscar Carlsson, Wärnberg, Bengtson och Mannerskantz; samt

från andra kammaren: herrar Sundström, Nilsson i Svalöv*, Brandt, Gustafson i Göteborg, Allard, Kärrlander, Persson i Svensköp, Wiklund, Strandh och Jansson i Aspeboda.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservation

av herrar *Mannerskantz* och *Nilsson* i Svalöv, vilka anfört följande:

Angelägenheten av en fortsatt rationalisering inom jordbruket har förstärkts genom det system för prissättning på jordbrukets produkter som nu gäller. Inte minst för att minska behovet av gränsskydd och subventioner är det ett samhällsintresse att jordbrukets rationalisering genom jordbrukarnas egna insatser går så snabbt som möjligt.

Möjligheterna till rationaliseringar är emellertid beroende av tillgången på eget kapital och möjligheterna att låna på kapitalmarknaden. Karakteristiskt för jordbruksnäringen är nämligen att den i förhållande till produktionsomsättningen är mycket kapitalkrävande. Skall jordbrukarna kunna genomföra de investeringar, som är nödvändiga för att åstadkomma ett väl rationaliserat jordbruk måste enligt vår mening hela frågan om kapitalförsörjningen utredas. Syftet med denna utredning bör vara att undersöka möjligheterna att öka den enskilde jordbrukarens sparande och kapitalbildning. I detta sammanhang bör en översyn ske av skattelagstiftningen utöver de föga verkningsfulla och samordnade åtgärder som hittills vidtagits från statsmakternas sida, eftersom de mest verksamma åtgärderna för en ökad kapitalbildning torde kunna vidtagas inom detta område.

Statens stöd till jordbrukets rationalisering är omfattande men oenhetligt och splittrat, varför en samordning — rationalisering — bör ske även på detta område. De låneformer som på senare tid fått tillgripas för att klara akuta svårigheter kan enligt vår mening aldrig bli till någon hjälp på längre sikt och målsättningen måste vara den av oss angivna, nämligen att jordbrukets inre styrka blir sådan att staten ej omedelbart skall behöva gripa in vid störningar i produktionen. Det synes oss vara nödvändigt att jordbrukets kapitalförsörjning och möjligheterna att täcka densamma göres till föremål för en särskild utredning som då också borde få till uppdrag att samordna de olika åtgärderna bättre än vad som nu är fallet.

Med hänsyn till vad ovan anförts anser vi, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna

I: 82 av herr Eskilsson m. fl. och II: 98 av herr Nilsson i Svalöv m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående möjligheterna att inom jordbruket skapa en sådan kapitalbildning, att jordbrukarnas egen rationaliseringsverksamhet kan få den omfattning som den allmänna utvecklingen kräver.

Särskilt yttrande

av herrar *Spetz, Söderquist, Gustafson* i Göteborg, *Persson* i Svensköp och *Strandh*, vilka anfört följande:

Vi delar motionärernas mening att den fråga som tagits upp i motionerna, jordbrukets kapitalförsörjning, är av stor betydelse. De problem som sammanhänger med kreditknappheten och kapitalförsörjningen berör emellertid hela produktionslivet inom såväl industri och hantverk som jordbruk, ehuru mera accentuerat för de mindre företagen, till vilka jordbruken till allra största delen hör. Vi beklagar att dessa frågor icke kunnat få den allsidiga belysning som varit önskvärd, eftersom de till huvudsaklig del ligger utanför bevillningsutskottets kompetensområde. Enligt vår mening borde nämligen en allsidig utredning komma till stånd av produktionslivets kapitalförsörjningsproblem, varvid särskilt beaktande finge fästas vid de mindre företagens speciella problem.